

T

The Narrative of Tai Yai and Mon in Thai Short Stories: The Taking-form of Ethnic Groups during ASEAN Community Period

Tanikan Jinapant^{1,*}

Received: February 24, 2021 Revised: May 24, 2021 Accepted: June 11, 2021

Abstract

This article aims to study the narrative of Tai Yai and Mon ethnic workers in Thai short stories in the era of ASEAN Community. The research found that Thai short stories during ASEAN Community recreate the narrative about Tai Yai and Mon ethnic workers, emphasizing the forming of identity and amplifying ethnic characteristics of Tai Yai and Mon. Through the narrative of their histories and languages, these ethnic groups illustrated their cultures and ways of living and connect themselves in a society in other aspects apart from being a laborer. These stories represent in a new perspective that instead of viewing ethnic workers as a group of people whose only capital is their labor, but to see them as laborers with wisdom reaped from the roots of their histories, which contribute to their fellow friends in a society and ethnic groups. Therefore, the stories about ethnic laborers in a new concept have come to change the perception of the society toward ethnic laborers, eliminating the sense of otherness that discriminates and dominates ethnic groups, bringing the atmosphere of acceptance and respect in the differences. The recreation of the narrative, thus, returns to ethnic labor groups the equality of being a fellow human being by signifying the value of work rather than to which ethnicity a person belongs.

Keywords: narrative, ethnic workers, subjectivity

¹ Department of Thai Language for Communication, Faculty of Humanities, University of the Thai Chamber of Commerce

* Corresponding author. E-mail: tanikan_jin@hotmail.com

L

เรื่องเล่าแรงงานไทใหญ่และมอญในเรื่องสั้นไทย: การก่อรูปชาติพันธุ์ยุครวมประชาคมอาเซียน

ธนิกาญจน์ จินาพันธ์^{1*}

วันรับบทความ: February 24, 2021 วันแก้ไขบทความ: May 24, 2021 วันตอบรับบทความ: June 11, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่องเล่าการก่อรูปชาติพันธุ์ของแรงงานไทใหญ่และมอญในเรื่องสั้นไทยยุครวมประชาคมอาเซียน ผลการวิจัย พบว่า เรื่องสั้นไทยยุครวมประชาคมอาเซียนได้สร้างเรื่องเล่าเกี่ยวกับแรงงานไทใหญ่และมอญขึ้นใหม่ โดยให้ความสำคัญกับการก่อรูปอัตลักษณ์และขยายคุณสมบัติทางชาติพันธุ์ คือ ความเป็น “ไทใหญ่” และความเป็น “มอญ” ให้เด่นชัดขึ้นผ่านเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์และภาษาชาติพันธุ์ แสดงชีวิตวัฒนธรรมและเชื่อมต่อกับสังคมในรูปแบบอื่นนอกเหนือการเป็นลูกจ้างแรงงาน การเคลื่อนไปข้างหน้าของชาติพันธุ์สร้างการรับรู้เรื่องแรงงานในมิติใหม่ที่มีทางเลือก ทลายกรอบความคิดของสังคมเรื่องแรงงานข้ามชาติจนตรอกและแข็งไปสู่การเลือกไหลข้ามพื้นที่เพื่อปฏิสัมพันธ์กับชุมชนและสังคม ก่อรูปชาติพันธุ์ในมิติใหม่โดยไม่ทิ้งอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เดิมของตน เรื่องเล่าเกี่ยวกับแรงงานชาติพันธุ์ในมิติใหม่จึงเข้ามาเปลี่ยนแปลงการรับรู้ของสังคมที่มีต่อแรงงานชาติพันธุ์ สลายความเป็นอื่นที่เคยแบ่งแยกและกดทับชาติพันธุ์เป็นการอยู่ร่วมและเคารพในความแตกต่าง และให้ความสำคัญกับคุณค่าแห่งการเป็นคนทำงานมากกว่าการสังกัดชนชั้นชาติพันธุ์ใด

คำสำคัญ: เรื่องเล่า แรงงานชาติพันธุ์ การสร้างการรับรู้ใหม่

¹ สาขารัฐศาสตร์เพื่อการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

* Corresponding author. E-mail: tanikan_jin@hotmail.com

บทนำ

การเกิดขึ้นของ “ประชาคมอาเซียน” (ASEAN Community) ในปี 2558 ที่ผ่านมามีผลกระทบต่อประเทศไทยกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เปิดพรมแดนเข้าหากันมากขึ้น และเป็นส่วนสำคัญในการเปิดพื้นที่ให้กลุ่มแรงงานข้ามชาติมากขึ้นด้วยเช่นกัน ปัจจุบันแรงงานข้ามชาติมีความจำเป็นและมีบทบาทในสังคมไทยสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานจากประเทศเมียนมาที่มีสัดส่วนสูงที่สุดเมื่อเทียบกับแรงงานสัญชาติอื่น ดังข้อมูลจากสำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กระทรวงแรงงาน ณ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2559 ระบุว่า “แรงงานข้ามชาติไร้ฝีมือ 3 สัญชาติ อันได้แก่ เมียนมา กัมพูชา และลาวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือจำนวนทั้งสิ้น 2,922,016 คน แบ่งเป็นกลุ่มแรงงานเมียนมา ประมาณ 1,663,813 คน (ร้อยละ 57) กัมพูชา 943,148 คน (ร้อยละ 32) และลาว 315,055 คน (ร้อยละ 11)” (เอี่ยมพร พิษัยสนธิ และกิริยา กุลกลการ, 2560, น. 4)

จากข้อมูลจากสำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กระทรวงแรงงาน จะเห็นว่าแรงงานสัญชาติเมียนมามีอัตราส่วนสูงที่สุดเมื่อเทียบกับแรงงานกัมพูชาและลาว ผู้วิจัยเห็นว่า แรงงานจากเมียนมานั้นสำคัญและน่าสนใจด้วยประเทศไทยมีชายแดนติดต่อกับเมียนมายาวถึง 2,401 กิโลเมตร และประเทศเมียนมาประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ถึง 135 ชาติพันธุ์ โดยกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาเป็นแรงงานในไทยที่โดดเด่นและเป็นที่รู้จักกันดี คือ ไทใหญ่ และมอญ ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในเมียนมาที่มีประวัติศาสตร์การปกครองและวัฒนธรรมเป็นของตนเองมายาวนาน และต้องการมีอิสระในการปกครองตนเองโดยไม่อยู่ภายใต้การปกครองของพม่า จึงเกิดการจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธต่อสู้กับทหารพม่าอยู่เสมอ

พรพิมล ตรีโชติ (2542) ผู้เชี่ยวชาญเรื่องชนกลุ่มน้อยในประเทศพม่า กล่าวถึงสาเหตุของความขัดแย้งของพม่ากับชนกลุ่มน้อยในพม่าไว้ว่า ในสมัยอาณานิคม รัฐบาลอังกฤษเข้ามาปกครองพม่าด้วยนโยบายแบ่งแยกและปกครอง (Divide and Rule) คือ แบ่งแยกรัฐของชนกลุ่มน้อยออกจากรัฐของชาวพม่า และใช้ระบบการปกครองที่ต่างกัน โดยอังกฤษเข้าปกครองในเขตที่มีชุมชนพม่าอาศัยอยู่เรียก “พม่าแท้” (Burma Proper) ซึ่งเป็นส่วนที่อยู่ใจกลางประเทศ เป็นพื้นที่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำ ส่วน “เขตชายแดน” (Frontier Areas) เป็นป่าทึบและเทือกเขาสูง ให้นำชุมชนเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกครองกันเองต่อไป แต่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของข้าหลวงใหญ่ชาวอังกฤษ นอกจากนี้ รัฐบาลอังกฤษยังดูแลให้รัฐบาลของชาวพม่าเพื่ออิทธิพลทั้งด้านการเมืองและวัฒนธรรมไปในเขตของกลุ่มชาติพันธุ์อีกด้วย จนกระทั่งเมื่ออังกฤษคืนเอกราชให้แก่พม่า พ.ศ. 2491 แต่รัฐบาลพม่าไม่ยอมรับหลักการการปกครองตนเองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชนกลุ่มน้อยที่มีกว่า 20 กลุ่มชน ซึ่งรวมกันเป็นประชากรเกือบครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งประเทศพม่า ความขัดแย้งและสงครามระหว่างกลุ่มเชื้อชาติต่าง ๆ กับรัฐบาลทหารพม่าจึงยังเกิดขึ้นและสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ด้วยเหตุนี้ในชื่อ “แรงงานพม่า” จึงไม่ได้มีแต่แรงงานสัญชาติพม่า หากยังประกอบไปด้วยแรงงานจากชาติพันธุ์กลุ่มต่าง ๆ ในพม่าด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แรงงานไทใหญ่และแรงงานมอญซึ่งรวมอยู่เป็นจำนวนที่สูงมาก ดังที่ อานันท์ กาญจนพันธุ์ และชัยพงษ์ สำเนียง (2557) ศึกษาเรื่องแรงงานข้ามชาติ พบว่า แรงงาน

ข้ามชาติกลุ่มใหญ่จากพม่ามักจะเป็นชาวไทใหญ่ ทั้งนี้เพราะพวกเขาบางส่วนเป็นผู้อพยพหนีภัยการเมืองจากประเทศพม่า หรือหลบภัยจากการสู้รบที่เกิดขึ้นในรัฐฉาน เช่นเดียวกับงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาสวัสดิการชุมชนสำหรับแรงงานข้ามชาติชาวมอญผ่านกลไกประเพณีวัฒนธรรมของกลุ่มมิตรมอญ” พบว่า ในปี 2554 มีแรงงานข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร ประมาณ 167,899 คน เป็นกลุ่มแรงงานชาติพันธุ์มอญมากที่สุดถึง 70% (ปิยะธิดา นาคะเกษียร และฤดี ปุงปางกระดี่, 2556)

ในยุคแรกก่อนรวมประชาคมอาเซียน แรงงานต่างด้าวในวรรณกรรมไทยมักถูกนำเสนอในภาพของการหนีความลำบากยากจนเพื่อหวังมามีชีวิตที่ดีกว่าในประเทศไทย ด้วยชีวิตที่ประเทศต้นทางแร้นแค้นและไม่ปลอดภัย อนึ่ง แรงงานส่วนใหญ่ลักลอบข้ามพรมแดนมาอย่างผิดกฎหมายและพูดภาษาไทยไม่ได้ จึงเป็นคนแปลกหน้าที่สังคมไทยหวาดระแวงและไม่ไว้วางใจมากกว่าจะมองว่าพวกเขาเข้ามาเป็นแรงงานเพื่อช่วยขับเคลื่อนภาคเศรษฐกิจของไทย ความหวาดระแวงไม่ไว้วางใจอันเกิดจากการข้ามพรมแดนมาอย่างผิดกฎหมายและพูดภาษาไทยไม่ได้ทำให้แรงงานต่างด้าวถูกกันออกไปจากชุมชน และถูกกำหนดเขตแดนให้อยู่อาศัยในพื้นที่ที่ไม่ปะปนกับคนไทย

จามะรี เชียงทอง (2546) กล่าวถึงการแบ่งเขตแดนว่า การแบ่งเขตแดนที่ชัดเจนนำไปสู่ความสำคัญของการแยกว่า ใครเป็นหรือไม่เป็นสมาชิกของเขตแดนเหล่านั้น หรือใครที่อยู่ข้างในหรือเป็นส่วนหนึ่ง (included) และใครที่ไม่ใช่และต้องถูกกันออกไป (excluded) ในวรรณกรรมไทย ภาพแรงงานต่างด้าวยุคก่อนรวมประชาคมอาเซียนแสดงให้เห็นความเป็นอื่น จากการลักลอบข้ามพรมแดนมาอย่างผิดกฎหมายและจากภาษาที่สื่อสารกันไม่เข้าใจ ทำให้แรงงานอยู่ในสถานะที่ถูกควบคุมและจับตามองจากคนในชุมชน มากกว่าจะเป็นการเปิดเผยตัวเพื่อสัมพันธ์กับชุมชน ดังตัวอย่างเรื่องเล่าแรงงานต่างด้าวแสดงมูลเหตุของการข้ามแดน และความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างคนไทยในชุมชนกับแรงงานสัญชาติอื่น ดังนี้

เรื่องเล่าแรงงานต่างด้าวในยุคแรก (ก่อนการรวมประชาคมอาเซียน)

การกล่าวถึงมูลเหตุของการข้ามพรมแดน	การกล่าวถึงเขตแดนและถิ่นที่อยู่
<p>ก็เป็นที่รู้จักกันอีกนั่นแหละ แพลลาในตระนอม โรงปลาป่น สองโรง โรงน้ำแข็ง อยู่ช่อมเรือ หรือสวนยางพารา ส่วนมากนิยมใช้แรงงานต่างด้าวชายแดน โดยเฉพาะชาวพม่า มอญและเขมร ที่หนีความลำบากยากจนมาตายเอาดาบหน้า แม้งานจะหนักหนาสาหัสและถูกกดค่าแรงก็ตาม ด้วยเหตุอันจำเป็นอย่างนี้ เจ้าของกิจการจึงเป็นผู้กุมชะตากรรมแรงงานต่างด้าวชายแดนอย่างแท้จริง (จำลอง ฝั่งชลจิตร, 2548, น. 51)</p>	<p>เมืองที่ต้องพึ่งแรงงานต่างด้าวชายแดน เมืองไหน ๆ ย่อมคล้าย ๆ กัน ชาวบ้านดั้งเดิมกับชาวต่างด้าวแบ่งย่านกันอยู่ ชาวบ้านคอยสอดส่องป้องกันไม่ให้แรงงานต่างด้าวเหล่านั้นล่วงละเมิดสิทธิประโยชน์ของตน และกันให้อยู่เป็นถิ่นเป็นย่าน เพราะเป็นคนต่างภาษาต่างวัฒนธรรม สื่อสารให้เข้าใจกันยาก ผิดที่ ผิดทางอาจจะฮึดฮัดขัดใจกันเปล่า ๆ ลู็ไม่สื่อสารกันเสียดีกว่า (จำลอง ฝั่งชลจิตร, 2548, น. 52)</p>
<p>มอญกรีดยางทั้งสองอพยพหนีไฟสงครามและการกดขี่ข่มเหงมาจากเมืองเมาะละแหม่งซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศพม่า ผ่านมาทางชายแดนจังหวัดระนอง หลบหนีเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย และแอบอัดยึดยึดมาในกระเบบรรถทุกของรถสิบล้อที่คลุมผ้าใบมิดชิด...ชีวิตพวกมอญอยู่ไปวัน ๆ โดยไม่มีอนาคต ต้องต่อสู้และหลบหนีเอาชีวิตรอดด้วยตัวเอง การหนีมาเสี่ยงเอาข้างหน้าคือหนทางเดียวที่จะเป็นแสงเทียนแห่งความหวัง แม้จะริบหรี่และวูบไหวด้วยแรงลมก็ยังดีกว่าต้องทนอยู่กับความมืดมน (ขวัญยืน ลูกจันทร์, 2554, น. 36-37)</p>	<p>ฝั่งคลองอีกด้านเป็นเพิงพักของคนงานต่างชาติพวกพม่า มอญ ผู้รับเหมามาเช่าที่สวนร้างราคาถูก ๆ แอบสร้างซ่อนเอาไว้ในสวนสิริก ๆ ห่างจากถนนใหญ่และชุมชนเพื่อให้พ้นสายตาของพวก ตม. และตำรวจ แค่มป์คนงานต่างชาติพวกนี้ส่วนใหญ่จะขาดสุขอนามัยเป็นอย่างมาก เป็นทั้งที่ซังน้ำคร่ำและทิ้งสิ่งปฏิกูล จนกลายเป็นแหล่งสะสมเชื้อโรค ทั้งโรคท้องร่วง โรคไข้เลือดออก โรคเท้าช้างและโรคระบาดอื่น ๆ (ขวัญยืน ลูกจันทร์, 2554, น. 48)</p>
การถูกลดทอนตัวตนจากการเรียกชื่อ	การไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทย
<p>“แม่...อะไรของมันวะ ไ้หม่อง” สิ่งที่ไม่พอใจอาการของสง เขาเรียกสงว่าไ้หม่องติดปากทุกคำ ความจริงผมรู้ว่าสงมีชื่อพม่าว่าซอว์เมล ที่แปลว่า ผู้เหนือกว่า-เหนือกว่าคนอื่น นี่ผมก็รู้มาจากที่พินอมเล่า (ก้าววิโรจน์ คำจำรงค์, 2551, น. 93)</p>	<p>ขบวนรถกระบะสามคันติดเครื่องออกไปแล้ว รถหกล้อกำลังจะเคลื่อนตาม สาวน้อยชาวพม่ามุ่นไ้สร้างวังมาบอกมือให้หนุ่มผิวดำที่ยืนปะปนอยู่ระหว่าง ชายหญิงบนรถหกล้อ เธอพูดกับเขาด้วยน้ำเสียงลั่นเครือเหมือนจะร้องไห้ “!?!?!”</p> <p>เขาป้กหัวแม่มือที่หน้าอก แล้วพูดหนักแน่น “!?!?!”</p> <p>ไทยมุงเจ้าถิ่นอย่างเราไม่มีวันรู้ว่า เธอกับเขาส่งภาษาสื่อความอะไรกัน...!! (จำลอง ฝั่งชลจิตร, 2548, น. 55-56)</p>
<p>เจ้าหน้าที่ของไทยได้ตั้งชื่อให้พวกเขาใหม่เพื่อให้แตกต่างจากคนไทย โดยให้เมียชื่อ “นางสาว 11” และให้ผัวชื่อ “นายมอญ 29” ส่วนชื่อในภาษามอญของพวกเขาไม่มีความหมายแต่อย่างใดเมื่อมาอยู่ในประเทศไทย (ขวัญยืน ลูกจันทร์, 2554, น. 37)</p>	<p>เด็กสาวพูดภาษาไทยไม่ได้แม้แต่คนเดียว มันเป็นภาษาแปลกประหลาดที่เธอไม่คุ้นเคย การสื่อสารที่ผิดพลาดกลายเป็นปัญหาระหว่างเธอและนายจ้าง... สิ่งที่เกิดขึ้นทำให้เด็กสาวไม่เคยพูดจากับใคร มีเพียงแมวตัวนั้นที่เธอเล่นและพูดกับมัน ภาพเด็กสาวดวงตาเศร้าพูดภาษาแปลกประหลาดกับแมว คุยและเล่นเหมือนกับว่ามันสื่อสารกับเธอรู้เรื่อง (อรรถพงษ์ ศักดิ์สงวนมณูญ, 2554, น. 79)</p>

เรื่องเล่าแรงงานต่างด้าวในวรรณกรรมไทยกลุ่มหนึ่งในยุคก่อนรวมประชาคมอาเซียน (ก่อน พ.ศ. 2558) ให้ภาพแรงงานต่างด้าวที่ไม่สามารถสื่อสารกับผู้คนในสังคมใหม่ได้ ขณะเดียวกันก็ไม่มีพื้นที่ให้กับภาษาแม่ของตน เป็นแรงงานที่ถูกจัดวางให้แยกออกจากชุมชน ไร้เสียง และปราศจากตัวตน

อย่างไรก็ดี หลังการรวมประชาคมอาเซียน พ.ศ. 2558 เป็นต้นมา ปรากฏเรื่องเล่าแรงงานต่างด้าวซึ่งในเฉพาะเจาะจงคือแรงงานไทใหญ่และมอญในมุมมองใหม่ ชับเน้นการเป็นตัวละครที่มีสัมพันธ์ร่วมกับชุมชนในมิติสังคมวัฒนธรรมแทนการเป็นตัวละครชายขอบในมิติเศรษฐกิจ ก่อรูปแรงงานชาติพันธุ์วิถีใหม่ที่มีวัฒนธรรมและความรู้เป็นต้นทุนชีวิต อันเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการสร้างการรับรู้เรื่องแรงงานชาติพันธุ์ในวิถีใหม่ที่ยังออกไปจากภาพแรงงานในภาวะจนตรอกไร้ทางเลือกสู่การเคลื่อนไปข้างหน้าเพื่อแสวงหาโอกาสและทางเลือกใหม่ที่ดีกว่าให้แก่ตนเองและชาติพันธุ์ ภาพเสนอของแรงงานชาติพันธุ์ในเรื่องสั้นกลุ่มนี้จึงสำคัญในแง่ที่เข้ามาสร้างมโนทัศน์ใหม่ให้แก่สังคม ทำให้กลุ่มคนที่สังคมไม่เคยมองเห็น ไม่เคยนับรวมให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้ปรากฏตัวและมีตำแหน่งแห่งที่ที่อิงอยู่กับประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์และอารยธรรมของตนเอง

นอกจากนี้ เรื่องสั้นยุคหลังรวมประชาคมอาเซียนยังทำให้ตัวตนและเสียงของแรงงานชาติพันธุ์ข้ามชาติปรากฏและถูกได้ยินขึ้นอีกครั้ง จากยุคแรกที่แรงงานถูกกดทับและเป็นผู้ไร้เสียง สู่การเป็นแรงงานในวิถีใหม่ที่มีตัวตน อันเกิดจากการให้แรงงานชาติพันธุ์เป็นตัวละครหลักผู้เล่าเรื่อง และเป็นเรื่องเล่าในมุมมองใหม่ ให้ความสำคัญกับการทำให้รู้ว่าแรงงานไทใหญ่และแรงงานมอญมีชีวิตต้นทางเป็นมาอย่างไร และเป็นผู้ทำสิ่งใดบ้างในสังคมใหม่ที่พวกเขาข้ามพรมแดนมา มากกว่าจะนำเสนอว่าพวกเขาถูกกดทับและถูกกระทำจากสังคมอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาเรื่องเล่าการก่อรูปแรงงานชาติพันธุ์ไทใหญ่และมอญในเรื่องสั้นไทยยุครวมประชาคมอาเซียน พ.ศ. 2558-2560

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยใช้แนวคิด “เรื่องเล่า” (Narrative) กับ “การรับรู้” (Subjectivity) ในการวิเคราะห์เรื่องเล่าแรงงานชาติพันธุ์ไทใหญ่และมอญที่ปรากฏในเรื่องสั้นไทยยุครวมประชาคมอาเซียน เพื่อพิจารณาว่าเรื่องเล่าดังกล่าวก่อรูป (Taking-form) แรงงานไทใหญ่และมอญเพื่อสร้างการรับรู้เรื่องแรงงานชาติพันธุ์ต่างด้าวในด้านมุมมองขึ้นจากปัจจัยหรือภาพลักษณ์แบบใด

ปอล ริเคอร์ (Paul Ricoeur, อ้างถึงใน ไชยรัตน์ เจริญสินโอสถ, 2562) กล่าวว่า หน้าที่ของเรื่องเล่าไม่ใช่การสื่อสารเรื่องราว แต่เพื่อสร้างการรับรู้ชุดใหม่ให้เกิดขึ้นในเรื่องที่เล่า เรื่องเล่าทำหน้าที่ขยายโลกแห่งความเป็นจริงไม่ต่างจากภาพ ภาพยนตร์ และภาษา กล่าวคือ ทำให้เกิดการมองเห็นแบบใหม่ การอ่าน การเข้าใจและการรับรู้แบบใหม่ หรือก็คือ การสร้างการรับรู้ตนเอง เรื่องเล่าจึงเป็นมากกว่าการลำดับเหตุการณ์ แต่เป็นการสร้างภาพรวมที่มีความหมายใหม่ให้เกิดขึ้นจากการผูกเรื่องของเหตุการณ์ที่กระจัดกระจายเพื่อให้คนอ่าน/คนฟังสามารถติดตามเรื่องที่ได้

กาญจนา แก้วเทพ (2549) กล่าวถึงความสำคัญของการเล่าเรื่องว่า การเล่าเรื่องเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการประกอบสร้างความหมาย (Construction of Meaning) ให้แก่สรรพสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมา อำนาจของเรื่องเล่าจึงสามารถ “สร้างความหมาย” (Construct) “รื้อสร้างความหมาย” (Deconstruct) และ “ใส่ความหมายใหม่เข้าไป” (Reconstruct) ให้แก่บรรดาสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เล่าเรื่องต้องการสื่อออกมา

ผู้วิจัยเห็นว่าในยุคक्रमประชาคมอาเซียน พ.ศ. 2558 เรื่องสั้นไทยปรากฏภาพแรงงานต่างด้าว ชาติพันธุ์ไทใหญ่และมอญในด้านมุมที่เปลี่ยนไปจากเรื่องเล่าแบบเดิมที่มักกล่าวถึงแรงงานต่างด้าวในความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับแรงงานต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมาย เป็นต้น ในขณะที่เรื่องสั้นยุคक्रमประชาคมอาเซียนเล่าเรื่องแรงงาน ต่างด้าวที่สัมพันธ์กับผู้คนและสังคมในมุมที่กว้างขวางออกไป เนื่องจากเรื่องสั้นกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นกลุ่มหลักของงานวิจัยชิ้นนี้เล่าเรื่องผ่านมุมมองของชาติพันธุ์ คือ แรงงานผู้ข้ามพรมแดนโดยตรง ไม่ใช่การเล่าผ่านมุมมองของคนนอกผู้มีใช้แรงงานข้ามพรมแดน ซึ่งการเปลี่ยนข้างของผู้เล่าเรื่องได้สร้างเรื่องเล่าในมุมที่ต่างออกไปอย่างน่าสนใจ

การศึกษาเรื่องเล่าแรงงานชาติพันธุ์ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาด้วยบททั้งเรื่องเล่าจากมุมมองของนักเขียนไทยเชื้อสายมอญในฐานะคนใน ผู้เข้าใจบริบททางสังคม ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งชาติพันธุ์ และเรื่องเล่าจากมุมมองของนักเขียนไทยในฐานะเจ้าบ้านที่เป็นทั้งผู้สังเกตการณ์และผู้อยู่ร่วมสังคม ทั้งนี้ที่น่าสนใจว่าเรื่องเล่าทั้งจากมุมมองของนักเขียนไทยเชื้อสายมอญและนักเขียนไทยต่างสร้างความหมายสอดคล้องให้แก่แรงงานชาติพันธุ์ไทใหญ่และมอญไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือการ “คืนเสียง” และ “รับฟังเสียง” ของแรงงานชาติพันธุ์ไทใหญ่และมอญ อันนำไปสู่การสร้างการรับรู้เรื่องแรงงานชาติพันธุ์ในมิติที่เปิดกว้าง และในหนทางใหม่ ๆ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาภาพแรงงานชาติพันธุ์ไทใหญ่และมอญจากเรื่องสั้นไทยที่ตีพิมพ์ใน พ.ศ. 2558-2560 รวม 5 เรื่อง ดังนี้

1. เรื่อง “แพกเจ็อเคือโต” ใน “รวมเรื่องสั้นข้ามพรมณฑล” โดย องค์ บรรจุน
2. เรื่อง “บรรจุกุณฑ์ทองคำ” ใน “รวมเรื่องสั้นข้ามพรมณฑล” โดย องค์ บรรจุน
3. เรื่อง “ชานละวี” ใน “รวมเรื่องสั้นข้ามพรมณฑล” โดย องค์ บรรจุน
4. เรื่อง “เสียงรอสายจากชายแดน” ใน “รวมเรื่องสั้นบังไพรแห่งซบจำปา” โดย องค์ บรรจุน
5. เรื่อง “บ้านเป็นที่อยู่ของคนอื่น” ใน “รวมเรื่องสั้นบ้านเป็นที่อยู่ของคนอื่น” โดย อาชญาสิทธิ์

ศรีสุวรรณ

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยรวบรวมตัวบทวรรณกรรมที่นำเสนอเรื่องแรงงานชาติพันธุ์จากประเทศพม่า อันได้แก่ ไทใหญ่และมอญ ตั้งแต่ พ.ศ. 2558-2560 จากนั้นจึงนำตัวบทมาวิเคราะห์ โดยใช้แนวทฤษฎี “เรื่องเล่า” การสร้าง

ความหมายผ่านเรื่องเล่า และการนำไปสู่การรับรู้ใหม่ที่เกิดจากเรื่องเล่าจากนั้นจึงนำเสนอผลการวิจัยในรูปของการพรรณานาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

เรื่องเล่าแรงงานชาติพันธุ์ไทใหญ่และมอญในวรรณกรรมไทยยุครวมประชาคมอาเซียนก่อรูปแรงงานชาติพันธุ์ขึ้นจากอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เพื่อสร้างการรับรู้ใหม่เกี่ยวกับชาติพันธุ์และแรงงานข้ามชาติให้แก่สังคม โดยก่อนหน้านี้แรงงานไทใหญ่และมอญไม่เคยมีโอกาสได้เล่าเรื่องเกี่ยวกับชาติพันธุ์ตน ด้วยถูกทำให้เจ็บเสียดและถูกพูดแทนในป้ายกำกับของการเป็นแรงงานต่างด้าว อาชีพที่รายได้ต่ำและไม่จำเป็นต้องมีคุณสมบัติใดนอกจากแรงงานของตน ทำให้กลุ่มแรงงานชาติพันธุ์ (ต่างด้าว) ถูกจัดให้อยู่ในลำดับชั้นล่างสุดของสังคม ไม่มีเสียงและไม่มีตัวตน หากจะสามารถส่งเสียงได้ เสียงนั้นก็จะเป็นไปเพื่อตอบรับคำสั่งนายจ้างหรือตอบคำถามเจ้าหน้าที่รัฐ มากกว่าจะเป็นเสียงที่บอกความต้องการหรือแสดงความคิดของตน ในขณะที่เรื่องสั้นบริบทสังคมอาเซียนทำหน้าที่คืนเสียงให้กับแรงงานชาติพันธุ์ ด้วยการให้พวกเขาเป็นผู้เล่าเรื่องชีวิตข้ามพรมแดน และการใช้ชีวิตของพวกเขาในพรมแดนใหม่

เรื่องสั้นยุครวมประชาคมอาเซียนก่อรูปแรงงานชาติพันธุ์ให้ปรากฏคุณค่าในวิถีใหม่ โดยมีตัวละครชาติพันธุ์เป็นตัวละครหลักของเรื่อง และเล่าเรื่องของตนเองเพื่อสร้างการรับรู้และให้นิยามเกี่ยวกับแรงงานชาติพันธุ์ขึ้นใหม่ ด้วยการทำให้ภาพลักษณ์ “แรงงาน” ลบเลือนลงและทำให้ภาพลักษณ์ของ “ชาติพันธุ์” โดดเด่นขึ้น ดังนั้น การเป็นไทใหญ่และการเป็นมอญจึงเลื่อนไหลและเปลี่ยนสถานะไปตามสถานการณ์ในชีวิต ไม่ได้ผูกติดอยู่กับการเป็นลูกจ้างแรงงานแต่เพียงอาชีพเดียว กล่าวคือ การสร้างการรับรู้เรื่องแรงงานต่างด้าวขยายขอบเขตออกจากภาพลักษณ์ที่ถูกควบคุมเชิงอำนาจ เช่น การอยู่อย่างหลบซ่อน การถูกรีดไถ การถูกใช้ให้ทำงานหนักโดยไม่จ่ายค่าแรง และอื่น ๆ ไปสู่ภาพลักษณ์แรงงานที่ไม่ยอมจำนน หากแต่พยายามหาพื้นที่ให้ตนเองเพื่อออกจากการเป็นแรงงานที่ถูกกดทับและไม่มีตัวตน ไปสู่การเป็นคนทำงานที่เผยตัวตนชีวิตวัฒนธรรมเพื่อก่อรูปชาติพันธุ์ของตนให้ปรากฏและมีบทบาทในพรมแดนใหม่ ภาพแรงงานชาติพันธุ์ในเรื่องสั้นไทยยุครวมประชาคมอาเซียนจึงเปิดให้เห็นการเป็นแรงงานข้ามพรมแดนในวิถีใหม่ อันเกิดจากการก่อรูปแสดงคุณสมบัติทางชาติพันธุ์ที่ติดตัวมาก่อนข้ามพรมแดน ดังนี้

1. การก่อรูปด้วยคุณสมบัติแห่งอัตลักษณ์ชาติพันธุ์

เรื่องเล่าแรงงานชาติพันธุ์ในบริบทสังคมอาเซียนก่อรูปแรงงานชาติพันธุ์ข้ามพรมแดนในมุมมองใหม่ที่ไม่ได้นำไปสู่การจัดวางในฐานะการเป็นตัวประกอบเพื่อเปรียบเทียบกับตัวละครสัญชาติไทยอย่างที่ผ่านมา แต่เป็นการก่อรูปอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เพื่อสร้างตัวตนให้ปรากฏสู่สังคมเป็นสำคัญ ซึ่งการก่อรูปชาติพันธุ์ดังกล่าวสร้างภาพลักษณ์เรื่องแรงงานในมุมมองใหม่ คือ การมีต้นทุนทางวัฒนธรรมติดตัวมาก่อนข้ามพรมแดน อันได้แก่ การดำเนินชีวิตไปในครรลองแห่งศาสนา และการแสดงอัตลักษณ์ด้วยภาษาชาติพันธุ์ของตน ดังนี้

1.1 เรื่องเล่าถึงภูมิกำเนิดและการดำเนินชีวิตในครรลองแห่งพุทธศาสนา

ในวรรณกรรมยุครวมประชาคมอาเซียน จุดเริ่มต้นสำคัญในการสร้างการรับรู้ใหม่ให้แก่สังคม เรื่องแรงงานชาติพันธุ์ (ต่างด้าว) คือ การที่นักเขียนให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของไทยใหญ่และมอญ ทั้งจากการแสดงภูมิกำเนิดของตัวละคร บอกเล่าประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของชาวไทใหญ่และชาวมอญที่ก่อรูปอัตลักษณ์ตนขึ้นจากศรัทธาแห่งพุทธศาสนา เรื่องเล่าเสนอภาพแรงงานชาติพันธุ์ในมุมที่เบนออกไปจากชุดความคิดว่าแรงงานต่างด้าว คือ แรงงานเถื่อน เกี่ยวข้องกับความรุนแรงและเป็นบุคคลไม่น่าไว้วางใจ ไปสู่การเป็นแรงงานชาติพันธุ์ในภาพลักษณ์ที่สร้างความไว้วางใจให้กับคนในชุมชน ด้วยเรื่องเล่าแสดงภูมิหลังของตัวละครชาวไทใหญ่ที่แนบแน่นในศรัทธาแห่งศาสนา ดังนี้

สายม่าวเกิดที่เมืองล่าชีว ทางเหนือของรัฐฉาน พ่อแม่จัดการให้เขาบวชเนตรตั้งแต่อายุได้ 8 ขวบ แต่แทนที่จะบวชและจำพรรษาวัดในหมู่บ้าน พ่อแม่กลับพาไปบวชยังวัดในเมืองย่างกุ้ง เพื่อฝากให้พระศาสนาดูแลกลมเกลียวทั้งทางโลกทางธรรม อบรมด้วยกลืนรูปคว้นเทียน เสียงสวดพระไตรปิฎกคงขลังพอจะจุดรั้งให้สายม่าวห่างไกลจากความเล็ดและเสียงปืนที่ปะทุขึ้นเป็นระยะรายรอบหมู่บ้าน (องค์ บรรจุน, 2560ก, น. 34)

ในเรื่องสั้น “แพกเจ็อเคือโต” กล่าวถึงภูมิประวัติของสายม่าว ทั้งการระบุชื่อนาม ชื่อเมือง และชื่อรัฐ รวมถึงชีวิตวัยเด็กที่ได้บวชเรียนอยู่ในร่มพระพุทธานุภาพ คือ การแสดงรากกำเนิดที่เชื่อมโยงกับการเป็นผู้มีต้นทุนชีวิตที่ดี มีพุทธศาสนาเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต และเป็นหนทางสู่ด้านสว่างของชีวิต ดังตัวบทบรรยายถึงสิ่งที่สายม่าวได้รับการบวชเป็นสามเณรตั้งแต่ยังเด็กว่า

สิ่งที่สามเณรสายม่าวได้จากพระศาสนา ก็คือ จิตใจเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ เขาไม่ปรารถนาสิ่งต้องของเมาหรืออบายมุขใด แม้สิ่งเหล่านั้นมีอยู่รอบตัวเขา ทั้งเพื่อนสามเณร ญาติโยมที่มาทำบุญ ตลอดจนขี้เฝานอนหลับไหลผ้าผ่อนหลุดลุ่ยริมถนนมิให้เห็นทุกเช้าเมื่อออกบิณฑบาต (องค์ บรรจุน, 2560ก, น. 36)

ตัวบทเน้นย้ำภาพลักษณ์การเป็นผู้อยู่ในวิถีครรลองแห่งพุทธศาสนา *จิตใจเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ ไม่ปรารถนาสิ่งต้องของเมาหรืออบายมุขใด* โดยตัวบทดังกล่าวสร้างการรับรู้เรื่องชาติพันธุ์ในมุมบวก ขยายให้เห็นคุณลักษณะนิสัยของชายชาวไทใหญ่ที่หล่อหลอมขึ้นจากคำสอนและการกลมเกลียวจากศาสนาพุทธ และคงรักษาคุณลักษณะสำคัญนี้ไว้กับตัวไม่เปลี่ยนแปลง

เช่นเดียวกับเรื่องสั้นเรื่อง “ซานละวี” ตัวละครชาวมอญที่ตัวบทกล่าวถึงภูมิกำเนิด ให้ความสำคัญกับตำนานเรื่องเล่าแห่งหมู่บ้านในเมืองมอญ รวมถึงศรัทธาและความเชื่อที่คนมอญนับถือ ดังตัวบทบรรยายถึงหมู่บ้านไจ้ก้ามีอันเป็นบ้านเกิดของซานละวี ดังนี้

ซานละวีเกิดและโตที่บ้านใจก์คามี เมืองสะปะ หรือต้นบูนายัตในภาษาพม่า ใจก์คามี เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ริมอ่าวเกาะตะมะเหนือเมืองเร (เย) ทางตอนใต้ของรัฐมอญ มีวัดใจก์คามี เป็นศูนย์กลางชุมชน ศูนย์รวมศรัทธาของพวกเขาคือพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่มีตำนานว่า ลอยน้ำมาจากชมพูทวีป ประดิษฐานอยู่ในวิหารบนเกาะกลางน้ำ มีสะพานเชื่อมถึง แม้วิหาร จะอยู่ต่ำกว่าชายฝั่งมาก แต่เชื่อกันว่าไม่وارهดับน้ำจะขึ้นสูงเพียงใด ความศักดิ์สิทธิ์ของ พระใจก์คามีจะยกวิหารลอยขึ้นเหนือน้ำเสมอ วัดแห่งนี้จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของ เมือง ชาวบ้านโดยมากประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง ขณะที่บ้านซานละวีอยู่ลึกเข้าไป ในแผ่นดิน จึงยึดอาชีพทำนามาแต่ครั้งปู่ย่าตายาย (องค์ บรรจุน, 2560ก, น. 154-155)

การบรรยายถึงหมู่บ้านเมืองมอญของซานละวีไม่ได้เป็นเพียงการกล่าวถึงสถานที่เพื่อให้ข้อมูล โดยทั่วไป แต่เพื่อสื่อความสำคัญถึงถิ่นฐานบ้านเกิดของชาติพันธุ์มอญอันเก่าแก่ สำคัญและมีความหมายทาง วัฒนธรรม หมู่บ้านใจก์คามีที่มีวัดใจก์คามีและพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์เป็นศูนย์รวมศรัทธาจึงเป็นส่วนสำคัญที่ ประกอบสร้างความ เป็นมอญในวิถีและศรัทธาแห่งพุทธศาสนาให้แก่ซานละวี อีกทั้งยังแสดงถึงการเชื่อมศรัทธา แห่งศาสนาพุทธที่ชาวมอญกับชาวไทยล้วนนับถือไม่ต่างกัน

การก่อรูปชาติพันธุ์ต้นขึ้นจากเรื่องเล่าในศรัทธาแห่งพุทธศาสนาของชาวไทใหญ่และชาวมอญ ในเรื่องสั้นยุครวมประชาคมอาเซียน ให้ภาพลักษณ์สำคัญประการหนึ่งแก่แรงงานชาติพันธุ์คือการเป็น “ผู้คน ข้ามพรมแดน” ไม่ใช่ “ผู้ร้ายข้ามพรมแดน” ดังมาyacติที่มีต่อภาพปรากฏของแรงงานต่างด้าวในยุคแรกที่ ส่วนใหญ่ลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมายด้วยหนีความลำบากยากจนมาหางานทำที่ประเทศไทยและสร้างความ กังวลใจหวาดวิตกให้กับคนไทยในชุมชน ในที่นี้ เรื่องเล่าแห่งการอยู่ในครรลองแห่งศาสนาพุทธของชาวไทใหญ่ และชาวมอญ ทั้งการผ่านการบวชเรียน การอยู่ในหมู่บ้านที่โอบล้อมด้วยศรัทธาแห่งศาสนา ตำนานพระพุทธรูป ลอยน้ำและวิหารศักดิ์สิทธิ์ ได้เข้ามาเชื่อมโยงกับความคิดเรื่องการมีจิตใจเมตตา รัฐบาล รับผิดชอบ รู้ดีรู้ชั่ว สร้างการรับรู้ เรื่องการเป็นแรงงานไทใหญ่และแรงงานมอญที่มีศาสนาและวิถีวัฒนธรรมร่วมกันกับคนไทยในสังคมอย่างสำคัญ

1.2 ภาษาชาติพันธุ์ก่อรูปอัตลักษณ์ชาติพันธุ์: การเปิดพื้นที่ให้ภาษาชาติพันธุ์ได้ปรากฏ

ความใหม่ประการหนึ่งในเรื่องเล่าแรงงานชาติพันธุ์ยุครวมประชาคมอาเซียน คือ การใช้ภาษาชาติพันธุ์ เพื่อสร้างความเฉพาะเจาะจงให้แก่แรงงานชาติพันธุ์ ด้วยการเปิดพื้นที่ให้ภาษาของชาติพันธุ์นั้น ๆ ได้ปรากฏ ภาษาชาติพันธุ์นำไปสู่การแนะนำตัวละครชาติพันธุ์ให้สังคมได้รู้จักความเป็นชาติพันธุ์ไทใหญ่และมอญที่มาก่อน การถูกตีตราว่าเป็นแรงงานต่างด้าวหรือแรงงานพม่าในประเทศไทย

ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu, อ้างถึงใน ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2561) กล่าวถึงอำนาจและ ความสำคัญของภาษาว่า ภาษาไม่ใช่เครื่องมือในการสื่อสารที่ไร้เดียงสา แต่ภาษาเป็นกลไกในการสร้าง ความแตกต่าง การครอบงำและความรุนแรง ... ในทุกสังคมจะมีรูปแบบการพูด “มาตรฐาน” ที่ได้รับการยอมรับ ในสังคมนั้น เป้าหมายของการพูดจึงไม่ใช่การสื่อสาร แต่พูดเพื่อให้ถูกต้อง น่าเชื่อถือและน่ารับฟัง หรือก็คือ พูดตามมาตรฐานหลักของสังคม นั่นนี้ ภาษาสำนวนมาตรฐานจึงเป็นกลไกในการควบคุมทางสังคมแบบหนึ่ง

ในเรื่องเล่าแรงงานต่างด้าวยุคแรก ตัวบทแสดงให้เห็นอำนาจและความสำคัญของภาษาอันเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ลดทอนตัวตนแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย เช่น การพูดภาษาไทยไม่ได้ การพูดไม่ชัด การพูดด้วยสำเนียงที่ผิดเพี้ยน เป็นต้น สำหรับแรงงานต่างด้าวในสังคมไทย การใช้ภาษาที่ไม่ได้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่สังคมไทยกำหนดจะนำไปสู่การถูกจัดประเภทและแบ่งแยกว่าไม่ใช่คนไทย และถูกกันออกไปให้ “เป็นอื่น” ของสังคม

อย่างไรก็ดี การปรากฏภาษาชาติพันธุ์ในเรื่องเล่าแรงงานชาติพันธุ์ยุครวมประชาคมอาเซียนนับเป็นการปรากฏที่สร้างตัวตนให้แก่ชาติพันธุ์อย่างน่าสนใจ คือ เป็นการปรากฏเพื่อแสดงความสำคัญของชาติพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ การเป็นสิ่งแสดงอารยะของชนชาติพันธุ์ ซึ่งการปรากฏภาษาชาติพันธุ์นับเป็นด้านมุมที่ขยายเพิ่มเติมจากเรื่องเล่าแรงงานต่างด้าวในยุคแรก

ในเรื่องสั้นเรื่อง “เสียงรอสายจากชายแดน” เล่าเรื่องชาวมอญในประเทศไทยที่ทำงานเป็นพนักงานรับโทรศัพท์จากคนมอญที่โทรมาขอเพลงโหลดรอสายและเพลงเรียกเข้าภาษามอญลงมือถือ ซึ่งหนึ่งในเพลงมอญที่มีคนมอญโทรมาขอมากที่สุด คือ เพลง “และโห่งกะเลาะนาระหย่าย” ที่แปลเป็นภาษาไทยว่า “กราบลาก่อนแล้วแม่” บทเพลงที่ถ่ายทอดความรู้สึกของมอญไกลบ้าน และการหวนคืนสู่ “แม่” และ “แผ่นดินแม่” ดังนี้

หมู่ชะเนิณญ์โกลุ่มชะฮ์หย่าย	[“นับเนาร่มครรรค์อกแม่
หญืออะเม็จักชายครา	น้อยหาคิดเชื่อนแซ
แต่ฮ์จะดะฮ์ติดิดา	จำแปรร้างฟูกหมอน
หมู่กอกทานหั่ว	ทิ้งถิ่นฐานพันผูก
อัวโกนหย่ายเนาะ	ลูกของแม่อาวรณ์
เจะฮ์ด่าบเจาะซอ	ซบแนบบาททอดถอน
และโห่งกะเลาะนาระหย่าย”	กราบลาก่อนแล้วแม่”]

(องค์ บรรจุน, 2560ข, น. 127-128)

การใส่เพลงภาษามอญลงไปในเรื่องเล่า รวมทั้งการคงรูปของเสียงแบบมอญไว้ สร้างความชะงักงันและไม่คุ้นเคยสำหรับผู้อ่านคนไทย เพื่อเปิดพื้นที่ให้อีกวัฒนธรรมหนึ่ง คือ การออกเสียงในภาษามอญได้ปรากฏกลวิธีดังกล่าวทำให้เกิดการแทรกซอนของวัฒนธรรมมอญผ่านการเขียนเป็นภาษาไทย ขณะเดียวกันเพลงภาษามอญ “และโห่งกะเลาะนาระหย่าย” ที่แปลเป็นไทยว่า “กราบลาก่อนแล้วแม่” ก็ทำหน้าที่ถ่ายทอดอารมณ์ของเนื้อเพลงและสามารถนำข้ามพรมแดนภาษาด้วยเชิงชั้นอย่างมีศิลปะ กล่าวคือ นักเขียนได้แสดงความงามและความหมายของบทเพลงภาษามอญชื่อ “และโห่งกะเลาะนาระหย่าย” ด้วยการแปลเป็นภาษาไทยเทียบไว้ซึ่งคำแปลภาษาไทยถ่ายทอดความหมายของ “แม่” และ “แผ่นดินแม่” อย่างลึกซึ้ง ให้ภาพการเดินทางออกจากแผ่นดินแม่สู่แผ่นดินใหม่ ดังที่องค์ บรรจุนใช้คำว่า *ร่มครรรค์ อกแม่ จำแปรร้างฟูกหมอน ลูกของแม่อาวรณ์ ซบแนบบาททอดถอน* ไปจนถึง *กราบลาก่อนแล้วแม่* จากเนื้อเพลงภาษามอญ “และโห่งกะเลาะนาระหย่าย” สู่ความหมายแห่ง “กราบลาก่อนแล้วแม่” นอกจากจะทำให้ภาษามอญปรากฏให้เป็นที่รับรู้ ยังนับเป็นกลวิธี

ให้ภาพการเดินทางออกจากแผ่นดินแม่ของตัวละครชาวมอญที่เปี่ยมความหมายและเป็นอารยะสมชาติพันธุ์มอญ เพลงภาษามอญหนึ่งเพลงที่ปรากฏจึงทำให้อัตลักษณ์วัฒนธรรมมอญก็ปรากฏและมีความหมายขึ้นอย่างสำคัญ

2. การก่อรูปแรงงานชาติพันธุ์ในวิถีใหม่: ชาติพันธุ์กับการเชื่อมต่อกับสังคม

หลังปี พ.ศ. 2558 วรรณกรรมที่นำเสนอภาพการเดินทางข้ามแดนของแรงงานต่างด้าวในบริบทสังคมอาเซียนก็ไม่ได้เป็นไปเพื่อ “ไปตายเอาดาบหน้า” อย่างไม่มีทางเลือกเหมือนแรงงานในยุคแรก ๆ อีกต่อไป แต่เป็นการข้ามแดนในลักษณะของการแสวงหาโอกาสและเคลื่อนไปข้างหน้าเพื่อสร้างความทรงจำใหม่ให้แก่ชีวิต และสร้างการรับรู้เรื่องแรงงานชาติพันธุ์ต่างด้าวในมุมมองใหม่ให้แก่สังคม ทั้งในด้านการงาน วัฒนธรรม และสังคม ด้วยการเชื่อมต่อกับประสบการณ์รูปแบบอื่นในสังคมแทนการเป็นคนงานในกำกับของนายจ้างและใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ปิดของสังคมอย่างที่ผ่านมา การข้ามพื้นที่ของแรงงานไทใหญ่และมอญจึงนำไปสู่การรับรู้เรื่องโลกอื่นนอกจากโลกของการเป็นแรงงาน จากการเชื่อมตนเองกับภาคสังคมของไทยจากการแสวงหาความรู้และพัฒนาทักษะฝีมือในการประกอบอาชีพของตน ทั้งในเรื่องการเรียนรู้และฝึกพูดภาษาไทย รวมทั้งการเชื่อมตนเองกับชาติพันธุ์ของตนในแผ่นดินไทยเพื่อประโยชน์แห่งพี่น้องร่วมชาติพันธุ์

2.1 จากแรงงานมอญสู่มอญค้าขาย: การเผยตัวสู่สังคมของชาติพันธุ์มอญ

อานันท์ กาญจนพันธุ์ และชัยพงษ์ สำเนียง (2557) ได้ศึกษาเรื่อง “แรงงานข้ามชาติ: อัตลักษณ์และสิทธิ์ความเป็นพลเมือง” กล่าวถึงภาพของแรงงานข้ามชาติในยุคแรก ๆ ว่า แรงงานข้ามชาติมักถูกสร้างภาพให้มีอัตลักษณ์เป็นแรงงานไร้ฝีมือ และต้องทำงานประเภท “3ส” ที่แรงงานไทยไม่ยอมทำ ซึ่งหมายถึง การทำงานหนักและได้ค่าตอบแทนที่ไม่เป็นธรรม งานบางประเภทเป็นงานที่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับฤดูกาล เช่น งานในภาคการเกษตร ซึ่งต้องทำงานกลางแจ้งเป็นเวลานาน ๆ หลายชั่วโมง และไม่มีวันหยุด จนทำให้พวกเขาไม่มีความมั่นคงในชีวิต ส่วนนโยบายของภาครัฐที่ผ่านมาก็ขาดความต่อเนื่อง เพราะมักจะเป็นการแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น ซึ่งส่งผลให้แรงงานข้ามชาติต้องดำรงชีวิตอยู่อย่างยากลำบาก เพราะต้องคอยหวาดระแวงต่อการคุกคามความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากนายจ้าง เจ้าหน้าที่รัฐ และประชาชนไทยเองที่ไม่ไว้ใจแรงงานเหล่านี้

น่าสนใจว่า เรื่องเล่าแรงงานชาติพันธุ์ยุคใหม่แสดงการเลื่อนไหลทางสถานภาพ และการเป็นชาติพันธุ์ที่ไม่ได้ผูกติดกับการเป็นแรงงานไร้ฝีมืออีกต่อไป หากแต่มุ่งมั่นที่จะเรียนรู้และพัฒนาทักษะฝีมือเพื่อข้ามพรมแดนทางอาชีพและเลื่อนขั้นทางเศรษฐกิจเพื่อตนเองและพี่น้องร่วมชาติพันธุ์ ดังตัวอย่างเรื่องสั้น “ชานละวี” ที่เล่าเรื่องแรงงานในมุมมองใหม่ จากแรงงานใช้แรงกำลังสู่การค้าขายและบริการ

เพราะประสบการณ์การเป็นลูกจ้างของเขาที่ผ่านมาแทบไม่มีวันหยุดและถูกโกงค่าแรงบ่อยครั้ง เขาจึงเลือกเป็นนายตัวเอง ทำงานน้อยกว่าแต่ได้เงินมากกว่า และเลือกที่จะหยุดขายของไปร่วมกิจกรรมวัฒนธรรมมอญตามที่เขาต้องการ เขาหวังให้ใครต่อใครรู้ว่ายังมีมอญอยู่บนโลกนี้ (องศ์ บรรจุน, 2560ก, น. 163)

จากตัวบท เหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ซานละวีตัดสินใจออกจากการทำงานไปเป็นมอญค้าขาย คือ เพื่อให้ได้มีวันหยุดไปร่วมกิจกรรมวัฒนธรรมมอญ ด้วย *หวังให้ใครต่อใครรู้ว่ายังมีมอญอยู่บนโลกนี้* การข้ามพื้นที่ของชาติพันธุ์จึงไม่ได้เกิดขึ้นจากความจำเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจแต่ประการเดียว หากยังสัมพันธ์กับเหตุผลทางวัฒนธรรมในชาติพันธุ์ตนอย่างเข้มข้นแนบแน่น โดยสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ช่วยให้ซานละวีออกจากพื้นที่แรงงานที่นายจ้างเป็นผู้กำหนดเวลาชีวิตไปสู่พื้นที่การเป็นพ่อค้าซึ่งกำหนดเวลาชีวิตได้ด้วยตนเอง คือ การมีวิชาความรู้ และหมั่นฝึกฝนความรู้นั้นจนเกิดเป็นทักษะที่เชี่ยวชาญ รวมถึงเทคนิคการเอาตัวรอดในการทำงานในประเทศไทย ซึ่งวิชาความรู้เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดกันมาส่งต่อกันมาและเป็นสิ่งที่ชาวมอญในเมืองไทยพยายามรักษาสถานะดังกล่าวไว้เพื่อสร้างพื้นที่ทางสังคมให้แก่ตนเองแทนการอยู่ในพื้นที่แรงงานซึ่งเป็นสถานะที่ต่ำสุดทางสังคม

นอกจากนี้ ในเรื่องสั้น “เสียงรอสายจากชายแดน” ขององค์ บรรจุน กล่าวถึงการ “เคลื่อนไปข้างหน้า” ของแรงงานมอญด้วยการออกจากการเป็นลูกจ้างสู่พ่อค้าขายชาวมอญ ชีวิตที่ถูกกำกับโดยนายจ้างเปลี่ยนเป็นการกำหนดเวลาและชีวิตได้ด้วยตนเอง การได้สัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในชุมชนทำให้ความคิดเรื่องแรงงานต่างด้าวหนักแล้วและไม่น่าไว้วางใจเจือจางลง ทั้งยังเป็นการสร้างพื้นที่ใหม่ให้กับตนเอง ที่สำคัญ คือ การออกจากภาพลักษณ์แรงงานที่ถูกควบคุมและจำกัดพื้นที่ไปสู่ภาพลักษณ์ใหม่ที่เปิดพื้นที่ให้ความเป็นชาติพันธุ์ได้เติบโต ดังตัวอย่าง

การเข็นรถขายของทำให้ผมได้เจอลูกค้าคนไทยมากมาย ได้ฟังและพูดภาษาไทยตลอดเวลา แม้ในช่วงแรกจะพูดไม่ชัด เสียงต่ำไม่มีวรรณยุกต์เอกโท ทำให้ถูกล้อเลียนเป็นตัวตลก แต่ลูกค้าหลายรายก็ใจดีช่วยสอนให้ ประกอบกับชาวมอญบ่่นของผมเลือกใช้แต่ของดีไม่ใส่สี ไม่หวงนม น้ำตาล สะอาดทุกขั้นตอนการทำ ทำให้มีลูกค้าประจำเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เก็บเงินส่งกลับบ้านทุกเดือน กระทั่งแม่ปลูกบ้านไม้สองชั้นได้หลังหนึ่ง (องค์ บรรจุน, 2560ข, น. 134-135)

จากตัวอย่างข้างต้น เราจะเห็นบทบาทของการเป็นพ่อค้าชาวมอญของตัวละครชาวมอญ ผู้เริ่มต้นเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของตน ดังชุดคำที่กล่าวถึงการเรียนรู้ภาษาไทยของตัวละครชาวมอญเพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพของตน *ได้ฟังและพูดภาษาไทยตลอดเวลา แม้ในช่วงแรกจะพูดไม่ชัด* ทั้งยังให้ภาพชาวมอญในด้านมุมที่เป็นมิตร ดังตัวอย่างกล่าวถึงการตั้งใจฝึกพูดภาษาไทยของพ่อค้าชาวมอญโดยมีลูกค้าคนไทยช่วยสอน นอกจากนี้ ตัวบทยังได้สร้างภาพลักษณ์ในเรื่องของความสะอาดและมีคุณภาพของวัตถุดิบ ดังข้อความที่กล่าวว่า *ชาวมอญบ่่นของผมเลือกใช้แต่ของดี ไม่ใส่สี ไม่หวงนม น้ำตาล สะอาดทุกขั้นตอนการทำ ทำให้มีลูกค้าประจำเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ* ข้อความข้างต้นให้ภาพลักษณ์การเป็นพ่อค้าที่มีจรรยาบรรณ คำนึงถึงคุณภาพของวัตถุดิบและสุขอนามัยของผู้บริโภค รวมถึงความใส่ใจและรักษาคุณภาพในงานอาชีพของตน อันเป็นคุณสมบัติที่แสดงภาพลักษณ์ด้านบวกแก่กลุ่มชาติพันธุ์ และเป็นคุณสมบัติสำคัญแห่งการอยู่ร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

2.2 แรงงานไทใหญ่: การเคลื่อนไปข้างหน้าเพื่อพี่น้องร่วมชาติพันธุ์

เรื่องเล่าแรงงานชาติพันธุ์ตั้งแต่ปี 2558 เป็นต้นมา ทำหน้าที่สลายมายาคติเรื่องการเป็นแรงงานต่างด้าวในด้านลบต่าง ๆ เช่น เรื่องตีมสุราทะเลาะวิวาท การทำร้ายร่างกายและการใช้ความรุนแรงที่ถูกนำเสนอผ่านมุมมองของนายจ้าง เพื่อนร่วมงานคนไทย และคนไทยในชุมชน ไปสู่การเล่าเรื่องชาติพันธุ์ด้วยเสียงของชาติพันธุ์โดยตรง ให้ภาพชีวิตการทำงาน อุปสรรคที่ต้องเผชิญ และการนำตนเองเคลื่อนไปข้างหน้าในเส้นทางที่ให้พลังและให้การเติบโตแก่ตนเองและพี่น้องร่วมชาติพันธุ์ ด้วยเกียรติศักดิ์ศรีแห่งชื่อชาติพันธุ์ตน

เรื่องสั้นยุคประชาคมอาเซียนนำเสนอภาพแรงงานไทใหญ่ในมุมที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับบ้านเกิดเมืองนอนและการอยู่ในครองแห่งพุทธศาสนาโดยคำนึงถึงพี่น้องร่วมชาติพันธุ์เป็นสำคัญ การข้ามพรมแดนมาเป็นแรงงานในประเทศไทยสร้างการรับรู้เรื่องสำนึกชาติพันธุ์ของแรงงานไทใหญ่สำคัญ ดังเรื่องสั้น “บรรจุกัณฑ์องค์กร” เล่าเรื่องการเดินทางของน้ำอ้อดลที่เรียกตนเองว่า “ผู้มีประสบการณ์” ติดตามหนุ่มลูกจ้างชาวไทใหญ่ที่ทำงานเช่นผักอยู่ที่ตลาดไท เรื่องเล่านำพาผู้อ่านไปรู้จักเมืองโต รัฐฉาน ฉายภาพรัฐชนกลุ่มน้อย ปัญหาความขัดแย้งกับรัฐบาลทหารพม่าและความไม่สงบภายในประเทศ

หลังพ้นเวียงแหง หนุ่มไทใหญ่พาเขาล่วงถึงเขตรัฐฉาน ที่ตั้งกองกำลังกองทัพเมิงโตของเจ้ายอดศึก ภาพเลือดเพื่อนพ้องไทใหญ่แดงฉาน ลูกเด็กเล็กแดงแตกตื่นหนีตายเมื่อเช้าวันก่อนทำให้เขาไม่ลังเลที่จะเข้าร่วมกับกองทัพเมิงโต ชีวิตในป่าย่อมไม่สบายเท่าชีวิตลูกจ้าง เช่นผักตลาดไท แต่เขาเลือกแล้วที่จะรับเบียดเบียนเพียงเดือนละไม่กี่บาท แต่สุขใจที่จะกำปืนเก่าล้าล่องชดคู่กายสักกระบอกเพื่อปกป้องชีวิตผู้คนและเรือนนอนเอกราชอันชอบธรรมเหนือดินแดนบรรพชนที่พวกเขาสูญเสียไปเมื่อหลายร้อยปีก่อน (องค์ บรรจุน, 2560ก, น. 136)

จากตัวบทข้างต้น หนุ่มไทใหญ่ออกจากการเป็นลูกจ้างเช่นผักที่ตลาดไทสู่การเป็นนักรบเข้าร่วมกับกองทัพเมิงโต การเลือกออกจากชีวิตอันปกติและปลอดภัยในตัวเมืองไปสู้ป่า คือ การข้ามพื้นที่เพื่อจุดมุ่งหมายที่ยิ่งใหญ่กว่าเรื่องส่วนตัว แต่เป็นเรื่องของชาติและพี่น้องร่วมชาติ ความน่าสนใจของเรื่อง “บรรจุกัณฑ์องค์กร” คือ การเดินทางไปยังถิ่นฐานบ้านเมืองของรัฐต่าง ๆ ที่พ้นไปจากเขตแดนประเทศไทย ส่องสำรวจให้เห็นบ้านเมืองอื่น วัฒนธรรมอื่น พบโลกแบบอื่น ๆ เรื่องเล่าถึงรัฐฉานและกองทัพเมิงโตถ่ายทอดสำนึกชาติพันธุ์อันแรงกล้าของชาติพันธุ์ไทใหญ่ ในที่นี้ การเดินทางของผู้มีประสบการณ์เพื่อบอกเล่าสิ่งที่เกิดขึ้นในดินแดนรัฐฉานจึงเป็นมากกว่าการบอกถึงภูมิหลังของชาวไทใหญ่ก่อนข้ามพรมแดน แต่เป็นการเล่าเรื่องเพื่อแสดงสิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่าการเป็นแรงงานไทใหญ่ คือ การเป็นชาติ และเป็นดินแดนบรรพชนอันสำคัญและมีความหมายยิ่ง

“แล้วรุ่นพี่ทั้งสามกลับมาถึงปทุมธานีกันได้อย่างไรละครับ”

ผู้มีประสบการณ์เล่าเสียงเครือ “ทหารพม่ากวาดล้างกองทัพเมิงโตอย่างหนัก หนุ่มไทใหญ่ถูกจับเป็นเชลยทั้งที่บาดเจ็บจากการวิ่งด้วยปืนกลอาร์เคเค ขณะที่ในมือทหารหนุ่มไทใหญ่มีเพียงลูกซองเก่าคร่ำ เนื้อตัวสั้มนาระดูรื้อคัน ทหารพม่านายหนึ่งพบเราเข้า เหน้ามนต์

ที่เหลือทิ้ง ให้เราช่วยเก็บปลาร้าพริกไว้เป็นเสบียงติดตัวระหว่างลัดเลาะหนืออยู่ในป่า ก่อนเข้าเมืองไทยด้วยเรือหนายสงคราม เขาโยนเราทิ้งตรงท่าซี้เหล็กฝั่งไทย และมีพ่อค้า รับซื้อของเก่าพบเราเช้าวันถัดมา” (องค์ บรรจุน, 2560ก, น. 148)

ในพื้นที่นอกเขตแดนประเทศไทย ความหวานซ่าของน้ำอัดลมอันเป็นตัวแทนของโลกสมัยนิยม ถูกแทนที่ด้วยน้ำมนต์ก่อนเปลี่ยนเป็นปลาร้าพริกเพื่อเก็บเป็นเสบียงขณะเดินทาง ซึ่งทั้งน้ำมนต์และปลาร้าพริก นับเป็นตัวแทนของโลกท้องถิ่น เป็นเสบียงแห่งขวัญกำลังใจ และเสบียงแห่งการยังชีพ การเดินทางของ บรรจุนทัศน์องค์กรที่เปลี่ยนถ่าย “สิ่งบรรจุน” ช่างในจึงเป็นการข้ามพรมแดนเพื่อ “สำรวจ” และ “เก็บข้อมูล” เพื่อฉายให้เห็นสถานการณ์และความเป็นไปของบ้านเมืองนั้น ๆ ในวิถีที่ต่างไปจากการรับรู้ของสังคมทั่วไป

การเดินทางของ “บรรจุนทัศน์องค์กร” จึงเป็นการเดินทางเพื่อเผยให้เห็นความเป็นไปอันหลากหลายของโลกสมัยใหม่ที่ไม่ได้เป็นการเดินทางสำรวจเพื่อคัดกรองหรือหลอมรวมให้อยู่ในเอกลักษณ์เดียวกัน แต่เป็นการเดินทางเพื่อทำให้ได้มองเห็นโลกในด้านมุมอื่นที่ต่างออกไปจากโลกที่เคยอยู่หรือเคยเห็น นำไปให้รู้จักผู้คนที่อยู่ ในสถานการณ์การเมืองและการปกครองในแบบอื่น ๆ เพื่อให้เข้าใจถึงภูมิหลังชาติพันธุ์และผู้คนแห่งชาติพันธุ์ และสำนักแห่งศักดิ์ศรีชาติพันธุ์ในแผ่นดินมาตุภูมิของตน

เรื่องสั้น “แพกเจือเคือโต” ของ องค์ บรรจุน เล่าเรื่องชีวิตการเป็นแรงงานของชาวไทใหญ่ที่เป็นเพียงวัตถุแรงงาน จากการถูกใช้ให้ทำงานหนัก ถูกกดค่าแรงหรือไม่จ่ายค่าแรงเมื่องานเสร็จ ไปสู่ตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมใหม่ คือ การทำงานที่นำไปสู่ประโยชน์เพื่อนร่วมชาติพันธุ์และผู้อื่นอย่างกว้างขวาง เรื่องเล่าถึงแรงงานไทใหญ่ยุคใหม่สร้างบทบาทให้ตัวละครชาติพันธุ์ขับเคลื่อนและหาหนทางเพื่อก้าวผ่านอุปสรรค ไม่ใช่เพียงแค่การก้าวพ้นจากความลำบากยากจน แต่เพื่อก้าวพ้นจากการถูกกดทับทางชาติพันธุ์

ตัวบทกล่าวถึงตัวละครสายมาวที่เป็นชนแรงงานข้ามชาติจากพม่าคนอื่น ๆ ที่ถูกเหมารวมจากคนไทยว่าเป็นพม่า ทำให้สายมาวถูกกดขี่และถูกเอารัดเอาเปรียบจากเพื่อนร่วมงานเสมอ “ภาษาที่แตกต่างกัน ฟ้องว่าเขาคือพม่าต่างดาว จึงมักถูกเพื่อนร่วมงานเกี่ยงให้ทำงานหนัก และจะแย่งงานจากมือเขาไปทำก็ต่อเมื่อหัวหน้าเดินผ่านมา” (องค์ บรรจุน, 2560ก, น. 37) การถูกนับรวมให้อยู่ในกลุ่มประเภท “พม่าต่างดาว” ทำให้เขาต้องอดทนถูกเอารัดเอาเปรียบ ขณะเดียวกันก็พยายามหาตำแหน่งแห่งที่ที่เหมาะสมกับตน และตัดสินใจทำงานในบาร์เกย์ที่ตัวเมืองเชียงใหม่ตามคำแนะนำของเพื่อนชาวไตด้วยกัน

สายมาวกับแขกหนุ่มใหญ่นั่งแนบชิดเบียดบดจมลงไปในโซฟา ดูราวนักมวยปล้ำร่างยักษ์ กอดปล้ำกันอยู่กลางเวทีผ้าใบ ไฟสลัวที่มองหน้ากันแทบไม่เห็นกลับสว่างเรืองในความรู้สึกเหมือนประจันในสิ่งที่เขากำลังกระทำต่อคนทั้งโลก เครื่องปรับอากาศก็ดูเหมือนจะไม่เย็นพอ อุณหภูมิภายในซบเม็ดเหงื่อของเขาผุดออกตามเนื้อตัวทุกซอก หลีบ รุขุมขน สายมาวได้แต่นั่งเกร็ง เนื้อตัวร้อนผ่าวทำอะไรไม่ถูก แม้จะได้รับการอบรมมาจากกัปตันแล้วว่าต้องปฏิบัติต่อแขกอย่างไร (องค์ บรรจุน, 2560ก, น. 46)

การออกจากอาชีพแรงงานมาสู่อาชีพขายในบาร์เกย์ คือ การก้าวข้ามกรอบจารีตประเพณีที่เคยถูกปลูกฝังและยึดถือของสายมาว ในเขตแดนประเทศไทย ตัวตนของสายมาวหลากหลายเลื่อนไปตามสภาพแวดล้อมและความจำเป็น ปฏิกริยาของสายมาวที่แสดงออกเมื่อต้องอยู่ในสถานะของการเป็นนักโชว์ ชาวโตในบาร์เกย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความประหม่าอึดอัด ดังตัวบทบรรยายว่า “สายมาวได้แต่นั่งเกร็ง เนื้อตัวร้อนผ่าวทำอะไรไม่ถูก” จึงยิ่งเป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงกรอบจารีตประเพณีอันเคร่งครัดของชาวโต ในความรู้สึกผิดบาปสะทกสะเทือนจิตวิญญาณกลับยิ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีอันสงบเรียบง่ายของชาติพันธุ์ไทใหญ่ แสดงถึงวิถีปฏิบัติของหนุ่มสาวชาวโตที่ดำเนินไปตามครรลองที่เป็นแบบแผนมากกว่าจะพึงใจในรูปรสกลิ่นเสียงที่ผิดเพศสภาพการข้ามแดนในครั้งนี้ของสายมาวจึงเป็นการข้ามกรอบข้อปฏิบัติทั้งหลายที่เคยยึดถือครั้งยิ่งใหญ่ในชีวิต

หลังจากชีวิตวนเวียนอย่างขัดแย้งระหว่างการงานที่สุจริตแต่ทำงานหนักและไม่พอเลี้ยงชีพ กับการงานอันให้รายได้ดีแต่เป็นงานที่รู้สึกผิดบาปและฝืนใจตนเองที่ต้องขายร่างกายให้แก่ชายนักเที่ยวในกลุ่มบาร์เกย์ สายมาวจึงเลือกที่จะข้ามพรมแดนไปสู่ผู้ทำประโยชน์ให้เพื่อนและพี่น้องร่วมชาติพันธุ์ในฐานะการเป็นพระสงฆ์ที่มูลนิธิพระธรรมแสงส่องโต ประเทศไทย

คนโตที่เข้ามาทำงานเมืองไทยจำนวนไม่น้อยถูกเจ้าหน้าที่ชุดรีดรีงแก ฎกนายจ้างโกงค่าแรง ผู้หญิงโตหลายคนถูกข่มขืนทำร้ายร่างกาย ในบรรดาผู้หญิงที่ถูกกระทำเหล่านั้น ส่วนใหญ่มักจะปกปิดซ่อนเร้นเรื่องราวที่เกิดขึ้น น้อยรายที่จะเข้าขอความช่วยเหลือจากองค์กรเอกชนหรือมูลนิธิ แม้ว่าการวิ่งเต้นแจ้งความ ตั้งทนายต่อสู้คดีเรียกร้องความเป็นธรรมจะเป็นเรื่องที่สมควร แต่กว่าคดีความจะถึงที่สุดก็มักกินเวลานาน โดยเฉพาะในกรณีการไม่จ่ายค่าแรง ผู้เสียหายไม่อาจรับค่าชดเชยได้ทันทางที่ วิธีที่สำนักสงฆ์และมูลนิธิแห่งนี้ใช้ ก็คือ ให้คนโตด้วยกันที่เชี่ยวชาญภาษาไทยขอพบและพูดคุยกับนายจ้าง อธิบายให้นายจ้างเข้าใจว่า ค่าแรงเล็กน้อยที่จะได้รับในแต่ละเดือนสำคัญกับชีวิตพวกเขาและคนที่รออยู่ทางบ้านหลายปากหลายท้องอย่างไร (องค์ บรรจุน, 2560ก, น. 43-44)

การเป็นพระสงฆ์ในสำนักสงฆ์ที่ทำงานร่วมกับมูลนิธิพระธรรมแสงส่องโตแสดงเครือข่ายที่แน่นเหนียวและรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็งของกลุ่มชาวโตในประเทศไทย ขณะเดียวกันก็บอกเล่าปัญหาต่าง ๆ ที่คนโตต้องเผชิญ เพื่อแสดงตัวตนและการมีอยู่ของคนโตให้ปรากฏชัดขึ้นว่าพวกเขามีความเป็นอยู่อย่างไร และประสบปัญหาใดบ้าง รวมไปถึงการมีองค์กรดูแลพวกเขาอย่างไร ตัวละครชาติพันธุ์ในยุคใหม่จึงอยู่ในบทบาทของการเคลื่อนไปข้างหน้า ทำหน้าที่เชื่อมต่อกับพี่น้องชาวโตร่วมชาติพันธุ์และคนไทยในสังคม เพื่อสร้างพื้นที่ให้แก่ชาติพันธุ์ตน

สิ่งหนึ่งที่เรื่องเล่าชาติพันธุ์ทำให้ปรากฏผ่านตัวละครชาติพันธุ์ คือ การขับเคลื่อนตนเองไปข้างหน้าก้าวผ่านอุปสรรคที่ไม่ใช่เรื่องของความยากจนในระดับปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่ต้องเป็นการดำรงอยู่ที่สามารถสบตาตนเองและเพื่อนร่วมชาติได้อย่างภาคภูมิใจ เป็น “ศักดิ์ศรีแห่งชาติพันธุ์” อันสำคัญและจำเป็นต่อการก่อรูปชาติพันธุ์ของตน คือ เป็นขั้นที่ก้าวต่อจากการทำงานเพื่อดำรงชีพ แต่คือ การงานที่บ่งบอกความหมาย

ของการมีชีวิตอยู่ ด้วยเหตุนี้ แม้อายุมาวหนุ่มโตใหญ่จะพบช่องทางการประกอบอาชีพในบาร์เกย์ซึ่งสร้างรายได้ให้เขาอย่างสุขสบายโดยไม่ต้องทำงานหนัก หากแต่พื้นที่ชีวิตดังกล่าวผิดไปจากจารีตครองที่เขาเติบโตมา สบายมาก็ไม่ได้ติดอยู่กับรายได้อันงามและงานที่สุขสบายเมื่อเทียบกับงานใช้แรงกายอื่น ๆ ที่เขาเคยทำมา แต่พยายามหาช่องทางเพื่อไปสู่ตำแหน่งแห่งที่ที่เหมาะสม ตำแหน่งแห่งที่ที่จะดำรงชาติพันธุ์ของตนได้อย่างมีศักดิ์ศรี และยังประโยชน์ให้แก่พี่น้องร่วมชาติชาวไท ซึ่งจากตัวบท คือ การกลับไปสู่วิถีแห่งพุทธศาสนาอันเป็นรากเดิมที่เขาได้รับการหล่อหลอมมาแต่ครั้งยังเยาว์

งานของสายมาวในวันนี้เป็นไปเพื่อมนุษยธรรม ประสานเรื่องคดีความกับเจ้าหน้าที่ไทย จัดกิจกรรมเผยแพร่สืบทอดวัฒนธรรมและการศึกษาของเยาวชนไต กระทั่งบางภารกิจก็เพื่อเสริมวิสัยทัศน์กองทัพเมืองไต งานของเขาเข้าพัวพันกับการเมืองอย่างยากที่จะหลีกเลี่ยง เหล่านี้ไม่เคยทำให้พ่อแม่และน้อง ๆ เขาใจได้เลยสักครั้ง

“อาตมาเป็นสงฆ์ซึ่งมีประวัติศาสตร์แห่งวิน การกลับมาห่มผ้าเหลืองครั้งนี้จึงมิใช่เพื่อวิมุตติสุขในทางธรรม แต่คิดหวังในทางโลก เพื่อยังประโยชน์แก่ผู้ยาก แม้แพกเจ้อเคือไต” (องค์ บรรจุน, 2560ก, น. 51)

งานของสายมาว คือ การอุทิศตนเพื่อกลุ่มพี่น้องชาวไต สร้างพื้นที่ทางชาติพันธุ์ของตนให้ปรากฏ และเป็นที่ยอมรับในสังคมไทย สิ่งสำคัญที่เป็นรากฐานของการก่อรูปชาติพันธุ์ของชาวไทใหญ่ คือ การเห็นความสำคัญของการให้การศึกษาแก่เยาวชน ดังภารกิจหนึ่งของสายมาว คือ *จัดกิจกรรมเผยแพร่ สืบทอดวัฒนธรรมและการศึกษาของเยาวชนไต* การเป็นไทใหญ่ข้ามแดนจึงไม่ได้มุ่งหมายเพื่อทำมาหากินและยังชีพในระยะสั้นเท่านั้น หากแต่นำเสนอให้เห็นความมุ่งหมายที่ไปไกลกว่าเป็นเรื่องปากท้องเฉพาะบุคคล คือ การคงรักษาและสืบต่อชาติพันธุ์ของตน

เรื่องเล่าถึงชาติพันธุ์ไทใหญ่และมอญสร้างการรับรู้เรื่องความเป็น “คนข้ามพรมแดน” ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สามารถเลื่อนสถานะได้ ปรากฏตัวตนในชุมชนได้ด้วยความสามารถในการทำงานอาชีพของตน ลบภาพแรงงานตัวเปล่าที่มาตายเอาตาบหน้า เนื่องจากไม่มีความรู้และทุนอื่นใดติดตัว การข้ามพรมแดนของแรงงานชาติพันธุ์ในเรื่องเล่ายุคใหม่จึงเป็นการข้ามจากพรมแดนวัฒนธรรมแบบหนึ่งมาสู่พรมแดนทางวัฒนธรรมอีกแบบหนึ่ง ซึ่งไม่ได้เป็นการนำมาเปรียบว่าดีหรือด้อยกว่า ทันสมัยหรือล้าหลัง ป่าเถื่อนหรืออารยะ แต่นำเสนอให้เห็นคุณลักษณะเฉพาะของชาติพันธุ์ด้วยเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ก่อรูปตัวตนเป็นแรงงานไทใหญ่ แรงงานมอญผู้แสดงคุณสมบัติการเป็นการทำงาน ไม่ใช่คนงานที่มีแต่แรงกำลัง หากยังมุ่งมั่นขับเคลื่อนตนเองไปสู่หนทางที่สามารถปรากฏตัวและอยู่ร่วมกับคนไทยในชุมชนอย่างได้รับการยอมรับในเกียรติและศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมเสมอกัน

3. แรงงานต่างด้าวในเรื่องสั้นไทย: การสร้างการรับรู้เรื่อง “แรงงาน” คือ “คนทำงาน”

เมื่อเอ่ยถึง “แรงงานต่างด้าว” ในการรับรู้ของสังคมไทย สิ่งปรากฏในมโนทัศน์มักเป็นภาพลักษณ์ในด้านลบที่สัมพันธ์กับการทำผิดกฎหมาย เช่น การเป็นแรงงานเถื่อน เป็นอาชญากร การเกี่ยวพันกับยาเสพติดมากกว่าจะนึกถึงภาพแรงงานในฐานะ “คนทำงาน” ในสังคม ซึ่ง Hall (1980) กล่าวว่า การสื่อสารเป็นเรื่องของการสร้าง การถ่ายทอดและการรับวัฒนธรรม ดังนั้น จึงไม่มีสิ่งที่เรียกว่า “ความเป็นจริง” อยู่จนกว่าจะมี “ผู้สร้าง” ขึ้นมา ในพื้นที่ของสื่อ การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวเป็นช่องทางหนึ่งในการ “สร้าง” ภาพเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวขึ้นด้วยเช่นกัน โดยสื่อเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลิตซ้ำความเป็น “คนอื่น” ให้กับแรงงานต่างด้าวในสังคมไทย และสร้างความหมายให้แรงงานต่างด้าวในด้านลบที่ฝังลึกอยู่ในสังคมไทย

บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์ (2551) เขียนบทความเรื่อง “มองแรงงานข้ามชาติจากพม่าผ่านการนำเสนอจากสื่อมวลชนไทย” โดยรวบรวมข่าวเรื่อง “แรงงานต่างด้าว” สามสัญชาติ คือ พม่า ลาว กัมพูชา ในหนังสือพิมพ์รายวันทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษประมาณ 25 ฉบับ ในรอบปี 2550 ที่ผ่านมา พบว่า นับตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม มีข่าวเรื่องแรงงานต่างด้าวปรากฏในหน้าหนังสือรายวันประมาณ 1,882 เรื่อง เฉลี่ยเดือนละ 120-180 เรื่อง โดยข่าวส่วนใหญ่อย่างน้อย 80% จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการจับกุมแรงงานต่างด้าวที่หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมาย แรงงานต่างด้าวในฐานะภัยความมั่นคงและตัวแพร่เชื้อโรคร้าย การต่อใบอนุญาตทำงาน การขาดแคลนแรงงานในภาคเอกชน การค้ามนุษย์ เป็นต้น อีกทั้งการนำเสนอข่าวแรงงานต่างด้าวยังมุ่งเขียนพาดหัวข่าวในลักษณะที่หวือหวา ดูน่าตื่นเต้น ในขณะที่เนื้อหาข้างในแตกต่างจากพาดหัวข่าวที่นำเสนอ ทำให้ผู้รับข่าวสารรับรู้แต่เพียงบางข้อมูลที่ขานำเสนอเท่านั้น และการรับรู้ดังกล่าวนำไปสู่การสร้างภาพความจริงเรื่องแรงงานต่างด้าวว่าเป็นอย่างนั้นทั้งหมด ซึ่งการถูกตอกย้ำในภาพลักษณ์ด้านลบทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติและกีดกันการมีส่วนร่วมของแรงงานข้ามชาติ เกิดกระบวนการสร้างความเกลียดชังต่อกันและขยายความขัดแย้งทางสังคมให้มากขึ้น

ในเรื่องสั้นไทยยุครวมประชาคมอาเซียน สิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่ง คือ การเปิดมโนทัศน์เรื่องแรงงานต่างด้าวในด้านมุมที่แสดงการทำงาน และให้ภาพลักษณ์ “คนทำงาน” ความน่าสนใจที่ปรากฏในเรื่องเล่าแรงงานชาติพันธุ์ข้ามพรมแดนในเรื่องสั้นไทย คือ คินกรงานให้แก่แรงงาน ด้วยการให้พื้นที่บอกเล่าถึงการลงแรงในงานที่ทำ ประเภทของงานที่ทำ และความเหนื่อยยากของการทำงานที่ต้องเผชิญ ดังตัวอย่างการบรรยายถึงแรงงานไทใหญ่ที่บอกเล่าประสบการณ์การทำงานของตนในเรื่อง “แพกเจ็คือโต”

พวกเขาทำงานทุกชนิดตามแต่จะมีคนจ้าง หนักเอาเบาสู้ ดีที่สุดคืองานในไร่ส้ม รดน้ำ พรวนดิน ตัดแต่งกิ่ง พ่นยา งานที่ใช้แรงกายเข้าแลกชนิดทำเช้าจรดค่ำทุ้มทั้งตัวก็ไม่มีวันหมด (องค์ บรรจุน, 2560ก, น. 41)

งานลูกเรือประมงหนักหน่าอย่างที่เขาไม่เคยสัมผัสมาก่อน การออกเรือแต่ละครั้งนานนับครึ่งค่อนเดือน รอบตัวมีแต่น้ำฟ้าเว้งว่างมองไม่เห็นฝั่ง เริ่มงานแต่เช้าตรู่กระทั่งมืด ดึกก็ต้องตื่นขึ้นกู้วอน ลากอวน คัดปลา ค่าแรงดีกว่าเดิมแต่เหนื่อยสายตัวแทบขาด และไม่มีเวลาสำหรับให้เขาได้นอนป่วย (องค์ บรรจุน, 2560ก, น. 42)

ประวัติการทำงานเป็น “แรงงานรับจ้าง” ของสายมาวบงบอกถึง “ความหนักเอาเบาสู้” “ความอดทน ไม่กลัวงานหนัก” อันเป็นคุณสมบัติสำคัญของคนทำงาน และแรงงานไทใหญ่เป็นผู้แสดงให้เห็นประจักษ์ ขณะเดียวกัน ในอีกด้านมุมมองก็แสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติของนายจ้างคนไทยต่อลูกจ้างแรงงานชาติพันธุ์ในด้านที่ลิดรอนสิทธิและ กตขี้ค่าแรง ดังตัวอย่างเรื่องสั้นเรื่อง “เสียงรอสายจากชายแดน” ขององค์ บรรจุน ที่ฉายให้เห็นภาพของแรงงาน ชาวมอญที่ต้องเผชิญชะตากรรมเลวร้ายและถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างคนไทย ขณะเดียวกันก็ฉายให้เห็น ชั่วโมงการทำงานของแรงงานอย่างหนักหน่วง

เริ่มจากวันแรกจนถึงวันที่ตำรวจทุกหลายโรงงาน เป็นเวลาสี่เดือนเศษที่ผมไม่ได้ออกไปจาก โรงงานแม้แต่ก้าวเดียว ไม่ต้องคิดถึงค่าแรง เรื่องอาหารนั้นได้กินข้าวต้มผักตองหรือกุ่มแห้ง แขน้ำปลาพอประทัง เวลาพักผ่อนอย่างมากไม่เกิน 4 ชั่วโมง กับเวลาว่างระหว่างเปลี่ยนกะ สั้น ๆ และไม่สามารถออกจากประตูโรงงานไปไหนมาไหนหรือติดต่อใครได้ (องค์ บรรจุน, 2560ข, น. 132-133)

จากตัวอย่างข้างต้น ภายใต้เรื่องเล่าการถูกนายจ้างคนไทยเอาเปรียบอย่างเลวร้าย สิ่งที่น่าประหลาดใจพร้อม กันไป คือ การคืน “เรื่องเล่าการทำงาน” ให้แก่แรงงานซึ่งที่ผ่านมาถูกทำให้หายไป ด้วยตัวบทถูกเน้นไปที่เรื่องของ ความขัดแย้งกับเพื่อนร่วมงานคนไทย หรือการมุ่งแสดงปัญหาอันเกิดจากการลักลอบข้ามพรมแดนผิดกฎหมาย ทำให้เรื่องเล่าการทำงานที่ควรได้ปรากฏผลงานถูกลดความสำคัญและเป็นรองลงไป อย่างไรก็ตาม เรื่องสั้นในมุมมอง ของชาติพันธุ์ได้ทำหน้าที่คืนคุณค่าให้แก่แรงงานทั้งหลายในฐานะการกลับมาเป็นคนทำงานของสังคมอีกครั้ง

เรื่องสั้นเรื่อง “บ้านเป็นที่อยู่ของคนอื่น” ของอาชญาสิทธิ์ ศรีสุวรรณ เล่าเรื่องแรงงานต่างด้าวที่เปิด มโนทัศน์เรื่องการเป็น “คนทำงาน” และเป็นฟันเฟืองสำคัญในการช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยผ่านบทสนทนา ตัวละครคนไทย “อมเรศ” และ “แสงแรก” ที่มองแรงงานต่างด้าวในมุมมองที่ต่างกัน บทสนทนาของคนทั้งคู่ เปิดทางให้ความคิดต่างแทรกเข้าไปเพื่อทำให้เกิดการตั้งคำถามเรื่องแรงงานต่างด้าวในความหมายแบบเดิม ที่มองแรงงานต่างด้าวในภาพลักษณ์ด้านลบ เช่น แรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมาย แรงงานต่างด้าว เข้ามาแย่งงานคนไทย เป็นต้น

พ้อมเรศยกแก้วขึ้นดื่มรวดเดียวอีกครั้ง สายตาจับจ้องบริกรจากต่างแดนแบกถาดอาหาร พนักงานเสิร์ฟชายบางคนที่มีว่องยกขวดเครื่องดื่มชูกำลังขึ้นชดอย่างสดชื่น

แรงงานต่างด้าวพวกนี้จะว่าไปก็เหมือนแมงมุมนะ ค่อย ๆ ถักใยเข้ามาทีละนิด พอเราปล่อย เบ็บเดียว กางใยเต็มบ้านเต็มเมืองแล้ว ดูสิ..ไอ้แรก บ้านของเรากำลังเต็มไปด้วยคนอื่นทั้งนั้น

แต่ผมกลับคิดว่า ถ้าไม่มีแรงงานพวกนี้ แล้วใครจะจับปลาให้เรากิน ใครจะก่อสร้างตึกอาคาร ให้เรา ใครจะทำอีกหลายสิ่งหลายอย่างที่คนในประเทศของเราทำไม่ได้หรือไม่ยอมทำเพราะ มองเหยียดเป็นงานชั้นล่างละครับ ก็ในเมื่อเราขาดแคลนแรงงานที่จะทำสิ่งเหล่านั้น คนอื่นที่ พี่ว่า สำหรับผมแล้ว พวกเขาเป็นกำลังสำคัญของบ้านเมืองเราเลยเชียวนะ (อาชญาสิทธิ์ ศรีสุวรรณ, 2560, น. 90)

“แสงแรก” ตัวละครคนไทยทำหน้าที่เปิดมโนทัศน์ที่มีต่อแรงงานต่างด้าวในด้านมุมมองใหม่ ด้วยการสร้างการตระหนักคิดเรื่องคุณค่าของแรงงานต่างด้าวในฐานะการเป็นคนทำงาน ไม่ใช่คนงานที่ถูกผลิตซ้ำในด้านลบดังที่ไหลเวียนและรับรู้อยู่ในสังคม “แสงแรก” ในบทสนทนาเรื่องแรงงานต่างด้าว จึงเป็นแสงที่นำส่องฝ่าความมืดแห่งอคติที่คนในสังคมมีต่อแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย จากตัวบท แสงแรกนำเสนอมุมมองของตนเพื่อเปิดมุมมองใหม่ หรือแทรกความคิดที่เห็นต่างเข้าไป ทำให้การนำเสนอไม่ได้อยู่ในด้านมุมมองเดียวซึ่งเหมารวมและตีตราโดยที่แรงงานไม่มีโอกาสได้พูดอธิบาย ดังตัวอย่างการสนทนาระหว่างอมเรศ ผู้ไม่เห็นด้วยที่มีแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานในเมืองไทย กับแสงแรกผู้ได้กลับความคิดดังกล่าวด้วยการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของแรงงานต่างด้าว และยกให้พวกเขา “เป็นกำลังสำคัญของบ้านเมืองเรา” รวมถึงการแสดงความคิดเห็นไม่เห็นด้วยเรื่องแบ่งแยกเขาและเรา

“ผมไม่เห็นด้วยมาก ๆ เลยที่พี่มองเพื่อนบ้านและแรงงานเหล่านี้เป็นคนอื่น บางทีมันเป็นการแยกเขาแยกเรา ทั้ง ๆ ที่พวกเขาทั้งหมดล้วนเป็นมนุษย์เหมือน ๆ กัน”

“พอเอะไ้แรก ชี้เกี่ยจฟังพวกนักคิดนักปรัชญาพูดวะ ชดเบียร์บ้างลิ่วัย แก้วไม่พร่องเลยพอปัญญาชน” พี่อมเรศตัดบท (อาชญาสิทธิ์ ศรีสุวรรณ, 2560, น. 90)

บทสนทนาระหว่างอมเรศกับแสงแรกเรื่องแรงงานต่างด้าวจึงเป็นบทสนทนาที่เปิดให้เห็นชุดความคิดที่อยู่นอกกรอบความมั่นคงของรัฐและการผลิตซ้ำของสื่อเรื่องแรงงานต่างด้าวในภาพลักษณ์ด้านลบ ขณะเดียวกันก็มโนทัศน์เรื่องแรงงานต่างด้าวในมุมมองของการเป็น “คนทำงาน” ไม่ใช่แรงงานที่ถูกนิยามให้เป็น “ต่างด้าว” อันมีนัยยะของความสกปรก เป็นอันตรายและเป็นแรงงานไร้ฝีมือ หากแต่คือแรงงานในกระแสโลกยุคใหม่ที่เป็นฟันเฟืองหนึ่งของการทำงานเพื่อขับเคลื่อนสังคม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้เข้าใจวิถีชาติพันธุ์ ความสำคัญของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และกระบวนการการต่อสู้ต่อรองของชาติพันธุ์ในมิติสังคมวัฒนธรรม นำไปสู่กระบวนการคิดเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวในมุมมองใหม่ สร้างการรับรู้เรื่องความเฉพาะเจาะจงที่แตกต่างแต่ไม่เป็นอย่างอื่น เพื่อเปลี่ยนการรับรู้ของสังคมที่มีต่อแรงงานต่างด้าว ไม่ว่าจะอยู่ในชาติพันธุ์หรือสัญชาติใด

สรุปผลการวิจัย

เรื่องสั้นไทยยุครวมประชาคมอาเซียนได้เข้ามาเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการเปลี่ยนการรับรู้ของสังคมที่มีต่อแรงงานต่างด้าว ด้วยการสร้างเรื่องเล่าแรงงานชาติพันธุ์ที่ใหญ่และมอญในภาพลักษณ์ใหม่ ก่อรูปตัวละครชาติพันธุ์ในมิติสังคมวัฒนธรรมแทนมิติเศรษฐกิจ ให้ความสำคัญกับเรื่องเล่าถึงภูมิกำเนิดและประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ รวมไปถึงเรื่องเล่าการทำงานหนักและการแสวงหาความรู้ของแรงงานชาติพันธุ์เพื่อพัฒนาตนเอง จนกระทั่งนำไปสู่การออกจากพื้นที่ที่ถูกกดทับไปสู่พื้นที่สาธารณะที่สามารถมีตัวตนในฐานะการเป็นแรงงาน

ที่มีคุณภาพและมีศักยภาพ ขณะเดียวกันก็สร้างการรับรู้ให้แก่สังคมเรื่องแรงงานชาติพันธุ์ในมุมใหม่ที่เน้นเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียม และการให้คุณค่ากับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ในบริบทสังคมอาเซียนและสังคมโลก

การปรากฏของแรงงานชาติพันธุ์ในยุคสังคมข้ามพรมแดน ทำให้เห็นการเคลื่อนย้ายไหลเวียนและการข้ามพื้นที่ของแรงงานชาติพันธุ์ในสังคมสมัยใหม่ เผยให้เห็นศักยภาพของมนุษย์ทุกผู้ทุกนามและทุกชาติพันธุ์ที่สามารถปรากฏและแสดงตนได้หากอยู่ในระนาบที่เสมอกัน ดังตัวบทเรื่องสั้นในยุครวมประชาคมอาเซียนที่แสดงพลวัตและการขับเคลื่อนของชาติพันธุ์ที่ไม่ได้ถูกตรึงให้อยู่ที่ลำดับชั้นล่างสุดของสังคม หากแต่เป็นอิสระที่จะเชื่อมต่อกับตนเองกับภาคสังคม เพื่อเปิดพื้นที่และขยายพรมแดนความรู้ความเข้าใจทางชาติพันธุ์ให้กว้างขวางออกไป

คุณค่าสำคัญของเรื่องเล่าแรงงานชาติพันธุ์ที่ใหญ่และมอญในวรรณกรรมยุครวมประชาคมอาเซียน จึงอยู่ที่การให้ความสำคัญกับกลุ่มชาติพันธุ์ ด้วยการให้คนชาติพันธุ์เป็นผู้เล่าเรื่องของตนแทนการถูกเล่าโดยคนอื่น ความพิเศษที่แตกต่างออกไปของเรื่องเล่าโดยชาติพันธุ์ คือ ประสบการณ์อันเฉพาะเจาะจง เปิดโลกทัศน์เรื่องชาติพันธุ์ข้ามพรมแดนที่ไม่ได้มองเห็นแต่คนข้ามแดนอันผิวเผินและห่างไกล แต่เรื่องเล่าอันเฉพาะเจาะจงให้ภาพชาติพันธุ์ข้ามพรมแดนที่ทำให้มองเห็นลึกลงไปถึงต้นธารชีวิตดังกล่าว เป็นต้นธารสายที่เชื่อมผู้คนและวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกัน แม้ต่างดินแดนและชาติพันธุ์ก็เติบโต

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2549). *ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา*. กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพรส โปรดักส์.
- ก้าววิโรจน์ ดำจรรย์. (2551). *คนไม่เอาไหน*. กรุงเทพฯ: แพรว.
- ขวัญยืน ลูกจันทร์. (2554). *เกาะที่มีมนุษย์ล่องรอบ*. กรุงเทพฯ: เมธีแมว.
- จามะรี เชียงทอง. (2546). *เอกสารการเมืองเรื่องชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และความรู้พื้นที่ในไทย เวียดนาม และลาว*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.
- จำลอง ผึ้งชลจิตร. (2548). *ลิกอร์ พวกเขาเปลี่ยนไป*. กรุงเทพฯ: แพรว.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2555). *การเมืองของความปรารถนา*. กรุงเทพฯ: บ้านพิทักษ์อักษร.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2558). *เอกภาวะในทฤษฎีสังคมร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2561). *อำนาจไร้พรมแดน ภาษา วาทกรรม ชีวิตประจำวันและโลกที่เปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2562). เรื่องเล่ากับการรับรู้. ใน สุภางศ์ จันทวานิช ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ ผาสุก พงษ์ไพจิตร และสดชื่น ชัยประสาธน์ (บรรณาธิการ), *ประเทศไทยในความคิดของเมธีวิจัยอาวุโส: ล.2* (น. 203-215). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- ธนิกาญจน์ จินาพันธ์. (2558). แรงงานข้ามชาติในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย พ.ศ. 2545-2555. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, 35(3), 118-137.
- บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์. (2551, 30 สิงหาคม). มองแรงงานข้ามชาติจากพม่าผ่านการนำเสนอจากสื่อมวลชนไทย. *ประชาไท*. สืบค้นจาก <https://prachatai.com/journal/2008/08/17911>
- ปิยะธิดา นาคะเกษียร และฤดี ปุงปางกระดี่. (2556). การศึกษาสถานการณ์การพัฒนาสวัสดิการชุมชนสำหรับ แรงงานข้ามชาติกลุ่มชาติพันธุ์มอญผ่านกลไกประเพณีวัฒนธรรมของกลุ่มมิตรมอญ: กรณีศึกษาพื้นที่ จังหวัดสมุทรสาคร. *วารสารสมาคมพยาบาลฯ สาขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 31(1), 109-120.
- พรพิมล ตรีโชติ. (2542). *ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- องค์ บรรจุน. (2560ก). *รวมเรื่องสั้นข้ามปริณทล*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- องค์ บรรจุน. (2560ข). *รวมเรื่องสั้นบังไพรแห่งضبจำปา*. กรุงเทพฯ: เพรว.
- อรรถพงษ์ คักดีสงวนมัญญ. (2554). *ราหุอมจันทร์ vol.10 ขอให้เดินทางโดยสวัสดิภาพ*. กรุงเทพฯ: นาคร.
- อาชญาสิทธิ์ ศรีสุวรรณ. (2560). *รวมเรื่องสั้นบ้านเป็นที่อยู่ของคนอื่น*. กรุงเทพฯ: สมมติ.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์ และชัยพงษ์ สำเนียง. (2557). *แรงงานข้ามชาติ อัตลักษณ์และสิทธิความเป็นพลเมือง*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ.
- เอี่ยมพร พิชัยสนธิ และกิริยา กุลกลการ. (2560). *แรงงานข้ามชาติไร้ฝีมือจากประเทศใน AEC กับนัยทางการคลังสำหรับประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Hall, S. (1980). Encoding/decoding. In S. Hall, D. Hobson, A. Lowe, & P. Willis (Eds.), *Culture, media, language: Working papers in cultural studies* (pp.128-138). London, England: Hutchinson.